

FOKUSPLAN ARRESKOV SØ

FOTOGRAF: HEIDI BUUR HOLBECK

AREALER BESIGTIGET DEN 26. JUNI 2017
OG GENBESØGT 31. AUGUST 2017

AKTØRER

Arealets navn	Bredholt - Arreskov sø
Lodsejere	Morten Bonde, Brobygård Gods, Per Bærholm, Holger Voldum Jensen, Jonas Qvist
Dyreholder	Morten Bonde
Kommune	Kasper Nowack + Jens Aamand Kristensen (Faaborg-Midtfyn Kommune)
Rådgiver	Michala Thommasen (Centrovic)
SEGES	Anne Eskildsen & Heidi Holbeck Har udarbejdet fokusplanerne med indspil fra ovenstående aktører.

NUVÆRENDE DRIFT - FORDELE OG ULEMPER

SÆRLIGE OBS-PUNKTER I PLEJEN

Fokusområde 1-3

- Eng-ensian er internationalt rødlistet over udrydningstruede arter! Arten har brug for moderat græsningstryk i sommerperioden, da den er sårbar overfor tråd og skygning. Den blomstrer august-september. Derfor kan det være et problem, hvis arealet slås når den blomstre. Eng-ensian er desuden ansvarsart for Fåborg Midt Fyn kommune.
- Engperlemorsommerfuglen er den suverænt vigtigste insektart på arealet, og har sandsynligvis kun en meget lille, sårbar bestand. Dog er der stort potentiale for at udvide artens kerneområde til det store, sammenhængende system af genoprettede rigkær, hvis arten kan fastholdes så længe. Det er derfor ekstremt vigtigt at sikre (2) at artens værtsplante, alm. mjødukt, ikke græsses/slås lavere end 20 cm og aldrig før medio/ultimo august, og at der sikres frøsætning hos mange planter (2) at der findes mange nektarressourcer til de voksne sommerfugle i sommerperioden, herunder især kærtidsel og brunelle (3) at der ikke sker direkte mortalitet af artens æg/larver pga. slåning eller hård græsning. Den nuværende ekstensive græsning opfylder umiddelbart disse behov, men der kan opstå konflikter når kontrolkravet til synlig afgræsning og aktivitetskravet i grundbetalingsordningen skal overholdes – især på de fugtige delområder.
- Slåning af arealet er problematisk af flere grunde: (1) hensyn til den sjældne flora. Slåning midt i blomstringstiden bør helt undgås primært af hensyn til eng-ensian, sumphul-læbe, djævelsbid og leverurt, der herved forhindres i frøspredning (2) sikring af nektarressourcer til arealets insektfauna i sommer- og efterårsperioden (3) fordi det fremmer opvækst af dyndpadderokke og skræpper (4) Slåning kan endvidere være ødelæggende for jordstruktur og ikke mindst ødelægge engmyre-tuerne på arealet. Hvis slåning skal gennemføres, så bør det ske tidligst den 1. sept. og så min. 20 cm af plantedækket står tilbage. Optimalt bør kun delområder slås årligt, og der bør slås på en måde, så delarealer på <100 m², hvor vegetationen er særligt værdifuld, herunder partier med mjødukt, helt friholdes for slåning.

OMRÅDEBESKRIVELSE

I alt ca. 60 ha. Området som helhed består af en række særdeles artsrige rigkær, ekstremrigkær, artsrige pilekrat og et lille kalkoverdrev. HNV-score: 5-10.

MÅLSÆTNINGER

Kommunen

Har en målsætning om at lave et stort, sammenhængende naturområde, der strækker sig fra Arreskov sø til Faaborg by via Sollerup skov (enkelte bidder mangler for at skabe sammenhæng) og videre til Svanninge Bakker og Biku-ben-fondens arealer i Svanninge Bjerge samt Sundbakkerne syd for Svanninge Bakker. I alt et areal på næsten 2500 ha! Der er her mere fokus på en helhedsorienteret tilgang, end specifikt artsfokus.

NATIONALE MÅLSÆTNINGER

- Natura 2000-området skal være et godt levested både for internationalt vigtige forekomster af trækkende vandfugle som grågås, skeand og trolldand og for sjældne ynglefugle som havørn, hvepsevåge, rørdrum og fjordterne.
- De artsrige rigkær skal prioriteres højt. Arealet med rigkær øges med ca. 25 ha, så de nuværende forekomster om muligt udvides og sammenkædes (2010-2015 handleplan).
- Arealet med kalkoverdrev øges, hvis de naturgivne forhold gør det muligt.

DYREHOLD

- Nuværende dyrehold: 15 dyr > 2 år + 15 dyr < 2 år.
- Dyrene er krydsninger mellem angus, hereford, lidt forsøg med en galloway tyr. Det vurderes at alle dyr har leverikter. Dyrene behandles, hvis de ser ud til at mistrives.
- Problemer med øremærkning – der har været en enkelt alvorlig ulykke, hvor Mortens far kom slemt til skade.

NUVÆRENDE OG HIDTIDIG PLEJE

- Af hensyn til den fine flora på arealet er den mest optimale pleje en ekstensiv græsning, hvor vegetationen får lov til at blomstre om sommeren, og der bliver spist op om vinteren (nedgræsning aldrig lavere end 20 cm). Dette opfyldes på arealerne nu, hvor der sker en ekstensiv græsning med lang udbindingsperiode og minimal tilskudsfordring.
- Der er lavet en samhegning af Mortens og de resterende lodsejeres arealer (dvs. en stor fold med inderhegn). Derved er der opnået et stort, sammenhængende areal, og der er mulighed for hele tiden at have dyrene på de rigtige steder på det rigtige tidspunkt (rotationsgræsning).

- Der tages slet 1-2 gang pr. år på de tidligere omdriftsarealer, som bruges til tilskudsfordring af dyrene i vinterperioden (ca. fra december-februar/marts). Foderplads flyttes med mellemrum. Bruges bl.a. til at få dyrene hen på arealer, hvor de ikke kommer normalt. Placering af foderhæk sker i overgang mellem skov og græsarealer (tidligere omdriftsjord) med dårlig naturtilstand.
- Kommunen står bag forsøg med knusning af stød, til under terræn, fra rødæl. Det ser ud til at begrænse genopvækst meget bedre end på de nabo-arealer, hvor man blot har foretaget en rydning.
- Kommunen har hjulpet Morten med at opsætte et rullehegn, der kan bruges til at frahegne arealer i perioder eller tvinge dyrene ind i områder, der ønskes græsset i bund. Støtter også med løbende slåning under hegn, samt vedligeholdelse af disse. Ligeledes står kommunen for at fjerne uønsket vedopvækst – gør i det hele taget meget for at støtte plejen af området.
- Dele af arealet er ikke udpeget som særligt udpeget Natura 2000 område. Kommunen har ikke haft fokus på betydningen af dette ved revidering af udpegningsgrundlaget. Det betyder, at der ikke kan søges projektmidler under Natura 2000 projektordningen, samt at arealerne ikke prioriteres i den 1. kategori til tilskud til pleje af græs- og naturarealer (HNV scoren er dog så høj, at det næppe får betydning).

HVAD GÅR GODT?

- Det generelle indtryk er, at arealerne pt. er i en god tilstand, og at græsningstrykket er passende. Der er fremgang/stabilitet for flere arter på lokaliteten. God varieret struktur på arealet. God nektarblomst-tæthed gennem hele sommeren nu.

- Nær og rigtig god kontakt mellem kommune og dyreholder siden 2007.
- Godt samarbejde mellem Centrovic, kommune + dyreholder ifht. regler og tilskud.
- Kommunen overvåger arealet ca. hver 3 uge, da det er en af de mest værdifulde lokaliteter i kommunen (og på Fyn).
- Næringsstofpåvirkning er stort set ophørt pga. opkøb af høje arealer tæt på.
- Knusning af el ser ud til at begrænse genopvækst meget bedre end på de nabo-arealer, hvor man blot har foretaget en rydning.

HVAD KAN GØRES BEDRE?

- Pleje for eng-ensian og engperlemorsommerfuglen – se uddybning under 'Særlige OBS-punkter i plejen' ovenfor
- Vigtigt med fokus på hvornår arealerne bliver slået. Se uddybning under afsnittet 'Særlige OBS-punkter i plejen'.
- Kommunen ønsker at lave en endnu større samhegning, så alle kær etc. Indgår i ét stort samlet område.
- Evt. bedre viden hos lodsejer/dyreholder om målrettet pleje for de særlige arter.

HVAD SKAL UNDGÅS?

- Engperlemorsommerfuglens levesteder må ikke slås eller nedgræsses hårdt.
- Pga. de mange sjældne og sårbare arter, er slåning af rignær og kalkoverdrev problematisk både i juni/juli, men også i august/september. Det foreslåes, derfor, at slåning så vidt muligt helt undgås og at græsningstrykket i stedet løbende tilpasse forholdene. Se uddybning under 'Særlige OBS-punkter i plejen'.

FOKUSARTER

(For plantearter er arter med en artsscore på 6 eller 7 medtaget, samt fredede arter - se bilag)

Særlige plantearter

Den vigtigste plantearter på arealet: Eng ensian (LC) dvs. arten er vurderet som ikke truet, på trods af at den er i meget store tilbagegang. Virker derfor ikke korrekt. En indsats for denne art bør derfor prioriteres højt. Tue-kogleaks (LC), djævelsbid (LC), tvebo baldrian (LC), hjertegræs (LC), tormentil (LC), leverurt (LC), vibefedt (LC). Desuden kødfarvet gøgeurt (LC), sumphullæbe (LC), majgøgeurt (LC) (fredede arter).

Særlige insekter

Den vigtigste insektart på arealet: Engperlemorsommerfugl (VU). Der er sandsynligvis stadig en (meget lille?) bestand af på arealerne - ellers findes arten kun i Odense – Høsbjerg og Præsteengen samt Assens kommune. Okkergul pletvinge (VU), sumpgræshoppe (NT), overdrevsskarnbasse (EN).
Problemarter: Problemer med opvækst af rød-el.

Arterne beskrevet i planen, er registreret enten i Danmarks naturdata eller på fugleognatur.dk

Se bilag med prioriterede plantearter fra området. Bogstaver i parentes angiver rødlistestatus – se bilag for beskrivelser.

KAN PLEJE OG TILSKUD FORENES?

- Der søges både Grundbetaling og plejegræs.
- Kravene om synlig afgræsning bliver suppleret med en slåning for at være sikker på, at betingelserne kan opfyldes. Dette er meget uheldigt for forvaltning af fokusarter som eng-ensian og engperlemorssommerfugl (slåning af alm. mjøddurt). Samtidig er erfaringen, at dyrene hen over efteråret æder vegetationen fint i bund. Det betyder, at der mangler føde til efteråret, når der foretages en slåning medio september.
- Flere delområder kan ikke opfylde betingelser om synlig afgræsning og grundbetaling, da arealerne er våde. Det bør derfor overvejes, om delområder bør trækkes helt ud af ansøgningen. Alternativt skal der søges dispensation for overholdelse af tilsagnsbetingelserne de år kontrolkravene ikke kan opfyldes. Det er en stor udfordring, da det er meget svært at gennemføre optimal pleje inden for de nuværende tilskudsregler.
- Det bør overvejes, om der i stedet skal vælges kontrol efter fast græsningstryk (tilskud til pleje af græs- og naturarealer). Det vil gøre det lettere at opfylde kravene

og nemmere at sikre naturværdierne, hvis der ikke bliver søgt Grundbetaling og plejegræsordningen ikke skal kontrolleres efter synlig afgræsning. Dermed mister Morten dog ca. 1.000 kr./ha/år i tilskud.

- Kommunen efterlyser muligheden for at kunne foretage en delvis rydning under Natura 2000 projektordningen, frem for at rydningen som nu skal ske på én gang. Det gør at det kan være svært for dyrene at følge med og græsse ny opvækst godt i bund.

LANDMANDENS FREMTIDSPLANER

- Morten er åben for at udtage mere af sin agerjord/reinvestere i naturarealer i sammenhæng med de arealer han allerede ejer/plejer. Vil gerne optrappe sin tid/investering i naturpleje, men det hele afhænger af økonomi.
- 'Fynsk naturkød' er på vej – et samarbejde med Løgismose + Claus Meyer.

EVENTUELLE SÆRLIGE UDFORDRINGER

Dyreholder er presset på tid ift. tilsyn, da han har fuldtidsjob ved siden af naturplejen.

RØDLISTEKATEGORIERNE

Forsvundet (RE, regionally extinct): En art er forsvundet, når det er hævet over enhver rimelig tvivl, at det sidste individ, som havde en reel mulighed for reproduktion indenfor landets (regionens) grænser, er dødt eller forsvundet fra landet (regionen).

Kritisk truet (CR, critically endangered): En art henføres til kategorien kritisk truet, når der er en overordentligt stor risiko for, at den vil uddø i vild tilstand i meget nær fremtid som følge af, at ét af kriterierne A-E for kategorien CR er opfyldt.

Moderat truet (EN, endangered): En art henføres til kategorien moderat truet, hvis den ikke opfylder ét af kriterierne for kritisk truet (CR), men når der alligevel er en meget stor risiko for, at den vil uddø i vild tilstand i nær fremtid som følge af, at ét af kriterierne A-E for kategorien EN er opfyldt.

Sårbar (VU, vulnerable): En art henføres til kategorien sårbar, hvis den ikke opfylder ét af kriterierne for at være hverken kritisk truet (CR) eller moderat truet (EN), men når der alligevel er en stor risiko for, at den vil uddø i vild tilstand på længere sigt som følge af, at ét af kriterierne A-E for kategorien VU er opfyldt.

Næsten truet (NT, near threatened): En art henføres til kategorien næsten truet, hvis den ikke opfylder ét af kriterierne for kritisk truet (CR), moderat truet (EN) eller sårbar (VU), men er tæt på at opfylde ét af kriterierne for sårbar.

ØVRIGE KATEGORIER (ARTERNE ER IKKE RØDLISTEDE)

Ikke truet (LC, least concern): En art kategoriseres ikke truet, hvis det ved vurderingen viser sig, at den ikke opfylder kriterierne A-E for hverken kritisk truet (CR), moderat truet (EN) eller sårbar (VU) eller vurderes at være næsten truet (NT).

FOKUSARTER - ARRESKOV SØ

Ingen foto

ENG ENSIAN (LC)

En yndig blåviolet blomsterstand ses i august-september. Planten er ofte med en ugrenet stængel og lange lancetformet blade. Eng ensian gror på åbne, fugtige jorde med lav eller spredt vegetation, fx strandenge, strandoverdrev og græssende kalkprægede enge. Arten er sjælden på grund af tilgroning og opdyrkning af dens voksesteder.

FOTOGRAF: LARS BRØNDUM

ENGPILERMORSOMMERFUGL (VU)

Denne smukke perlemorsommerfugl kan være svær at genkende. Vingeoversiden er karakteristisk med små pletter og en tydelig sort kantsøm, mens undersiden har lyse gullige permorspletter. Arten er specielt knyttet til næringsrige moser og enge, hvor alm mjøldurt er tilstede. Artens larver ægges på mjøldurtens blade, hvor de også overvintre. Engperlemorsommerfugl har oplevet en stor tilbagegang og er i dag sjælden. På Fyn og Sjælland er der kun få bestande tilbage.

FOTOGRAF: MØRTEEN D. HANSEN

MARKSKARBASSE (NT)

Markskarnbassen er med en længde på 18-25 mm en stor og kraftig skarnbasse. Udseendemæssigt er den sort med et skinnende metallisk skær. Arten lever på åbent, tørt og sandet jorde, hvor den opsøger og lever under frisklagt gødning fra især kvæg. Markskarnbassen har i de sidste år været i stærk tilbagegang, som følge af færre arealer med permanent afgræsning. Arten findes hist og her i landet.

FOTOGRAF: ANNE ERLAND ESKILDSEN, SEGES

VIBEFEDT (LC)

Denne lille, undselige plante kendes på sin lave roset af blege, fedtede blade og sin smukke, enlige blå blomst, der viser sig fra maj – august. Vibefedt er af Danmarks få kødædende planter. Insekter fanges ved hjælp af de slimede blade, der er i stand til at fastholde og senere fordøje små insekter. Planten vokser på fugtig bund, og lever mest i kalkholdige enge og moser med lav vegetation. Den findes kun hist og her i Danmark.

FOTOGRAF: ANNE ERLAND ESKILDSEN, SEGES

LEVERURT (LC)

Med sin bedårende enlige hvide blomst strækker leverurt 35 cm på i landskabet i juli-august. Planten er helt glat, der sidder kun ét enkelt blad foruden på stænglen. Arten vokser på fugtige kalkrige enge, undertiden kan den findes på gruset, kalkholdig bund. Leverurt er relativt sjælden og har oplevet en stor tilbagegang i takt med ødelæggelse af græssede kalkholdige kær. Arten er en indikatorart for kalkrige enge og moser med vældaktivitet.

FOTOGRAF: ANNE ERLAND ESKILDSEN, SEGES

SUMPHULLÆBE (LC)

I juli blomstrer sumphullæben med sine smukke og særprægede hvide blomster, med røde og gule tegninger, som gør den let at kende fra andre orkideer. Den lever i lysåbne, fugtige, kalkprægede områder, fx ugødskede, græssede enge. Arten er fredet, og er relativt sjælden i Danmark. Den trues især af gødskning og tilgroning af enge og moser.

BILAG - ARRESKOV SØ

PLANTELISTE

Alle danske plantearter er tildelt point, der svarer til artens følsomhed over for forringelser af naturtilstanden. Lave point tildeles arter, der er tolerante eller ligefrem begunstiges af forringelser, mens høje point tildeles arter, der er følsomme over for forringelser, og som forsvinder, hvis forholdene på arealet forringes.

I denne planteliste, er indsat alle de plantearter, som er fundet på arealet og som har en score på 4 og derover. Disse arter indikerer god naturtilstand. Derudover er invasive og problemarter oplyst (score -1).

BEREGNING AF ARTSSCORE

Alle karplante- og karsporeplantearterne tildeles artspoint mellem -1 og 7 efter følgende beskrivelse:

7 point: ekstrem følsom overfor påvirkninger, der forringer naturtilstanden

6 point: meget følsom

5 point: følsom

4 point: lidt følsom

3 point: hverken følsom eller tolerant

2 point: noget tolerant

1 point: tolerant eller svagt begunstiget

0 point: ikke hjemmehørende i Danmark

-1 point: invasiv art og/eller problemart begunstiget af forringet naturtilstand

Se [den samlede oversigt](#) over danske plantearters score og baggrunden for tildeling af scoren.

ART	SCORE
Eng-ensian	7
Djævelsbid	7
Vibefedt	7
Hjertegræs	6
Leverurt	6
Sump hullæbe	6
Tormentil	6
Tue kogleaks	6
Tvebo baldrian	6
Almindelig fredløs	5
Almindelig knopurt	5
Dusk fredløs	5
Dværg star	5
Firblad	5
Fåre svingel	5
Hundesalat	5
Hyster guldstjerne	5
Krat viol	5
Kær trehage	5
Kødfarvet gøgeurt	5
Lancetbladet høgeurt	5
Liden klokke	5
Maj gøgeurt	5
Plettet gøgeurt	5
Tyndakset gøgeurt	5
Vild hør	5

ART	SCORE
Almindelig brunelle	4
Almindelig kamgræs	4
Almindelig kællingetand	4
Blågrøn star	4
Bukkeblad	4
Dunet dueurt	4
Eng kabbeleje	4
Eng nellikerod	4
Engkarse	4
Enskællet sumpstrå	4
Gifftyde	4
Glanskapslet siv	4
Græsbladet faldstjerne	4
Grøn star	4
Hedelyng	4
Hirse star	4
Hulkrauet kodriver	4
Hvid anemone	4
Håret høgeurt	4
Knold ranunkel	4
Knude firling	4
Kornet stenbræk	4
Kragefod	4
Krybende pil	4
Kær padderok	4
Kær ranunkel	4

ART	SCORE
Kær svovlrod	4
Kær tidsel	4
Kærbregne	4
Liden vandarve	4
Mark frytle	4
Nikkende brøndsel	4
Næb star	4
Skov angelik	4
Smalbladet kæruld	4
Sump kællingetand	4
Sump snerre	4
Trævlekrone	4
Tykbladet ærenpris	4
Vand ærenpris	4
Vandnavle	4
Vellugtende gulaks	4
Vinget perikon	4
Vår gæslingeblomst	4
NEGATIV ART	SCORE
Ager tidsel	-1
Glat vejbred	-1
Gråpil	-1
Hindbær	-1
Horse-tidsel	-1
Stor nælde	-1

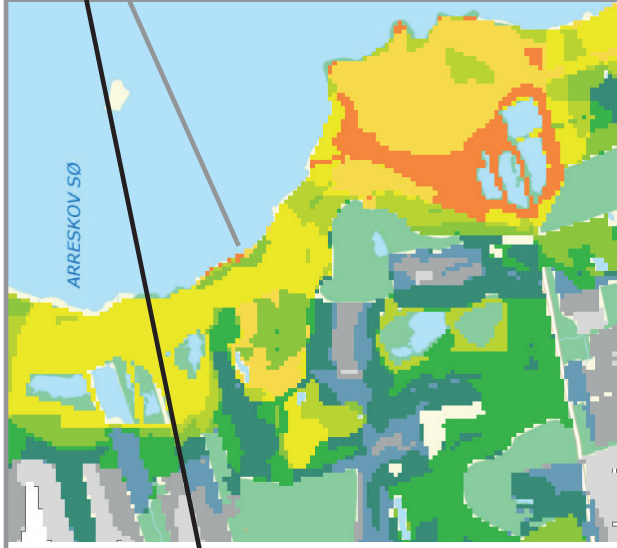
OVERSIGTSKORT - ARRESKOV SØ

OMRÅDE 1: MARK 61-0

Naturværdier: Blomsterrigt rigkær og højstaudesamfund med meget mjøddurt. Potentielt levested for engperlemorsommerfugl. Giver god variation ift. de mere tægræssede områder på arealet.

Tilskud: 5 årigt plejegræstilsrud og GB. NB: Tilsagnsbetingelser kan ikke overholdes på alle delarealer. Søg disp. fra opfyldelse af tilsagnsforpligtelserne. Undlad evt. at søge tilskud på delarealer.

Plejeanbefalinger: Slåning er meget problematisk ift. den store bestand af alm. mjøddurt, og kan være en trussel mod engperlemorsommerfugl. Hvis slåning skal gennemføres, så bør det ske tidligst den 1. sept. og så min. 20 cm. af plantedækket står tilbage. Optimalt bør kun delområder slås årligt, og der bør slås på en måde, så delarealer på <100 m², hvor vegetationen er særligt værdifuld, herunder partier med mjøddurt, helt friholdes for slåning.

HNV score: 10
 Kystnærhed: Nej
 Lavbundsareal: Ja
 Skråning/Skrænt: Nej
 Beskyttet natur: Ja
 Nærhed til beskyttet natur: Ja
 Nærhed til småbiotop: Ja
 Eksistensiv landbrugsdrift: Ja
 Økologisk mark: Nej
 Planteindikator 1: Ja
 Planteindikator 2: Ja
 Planteindikator 3: Nej
 Forekomst af rødlistebilags art 1: Ja
 Forekomst af rødlistebilags art 2: Ja
 Forekomst af rødlistebilags art 3: Ja

OMRÅDE 2

Naturværdier: Meget artsrigt rigkær og kalkoverdrev. Særlige arter: Engperlemorsommerfugl, engensian, sumpfullæbe, djævelsbid, gul engmyre, leverurt.

Tilskud: 5 årigt plejegræstilsrud og GB.

Brobygård gods søger selv tilskud.

Plejeanbefalinger:
 Slåning i sommerperioden bør undgås; især af hensyn til sumpfullæbe, leverurt og gul engmyre, men også for at sikre en god nektarforsyning for insekter i flyvetiden.
 Langs skoven på nyrøddet areal er der en god bestand af alm. mjøddurt, som er værtsplante for engperlemor. Denne bør ikke nedgræsses eller slås til en højde <20 cm.

OMRÅDE 3: MARK 9-3.

Naturværdier: Riggær med mange blomstrende arter. Særlige arter: Sumpgræshoppe, overdrevsskambasse. Potentielt levested for engperlemor sommerfugl.

Tilskud: 20 årigt tilsagn u/GB.

Plejeanbefalinger: se anbefalinger for Område 1

KONTAKT

Heidi Buur Holbeck, landskonsulent
SEGES - Landbrug & Fødevarer F.m.b.A.
Anlæg & Miljø - hbh@seges.dk
+45 8740 5450 / +45 2374 3157

KONTAKT

Anne Erland Eskildsen, naturkonsulent
SEGES - Landbrug & Fødevarer F.m.b.A.
Anlæg & Miljø - anee@seges.dk
+45 8740 5523 / + 45 2974 3462